

SOFTIM

(V. Mózes 16.18. - 21.9.)

שׁוֹפְטִים

A **közigazgatási** adminisztráció szükségességének leírásával kezdődik, majd a királyválasztás módját írja elő. Mózes megismételi itt egy sor tilalmat, majd a menedékvárosok kijelöléséről értekezik, és azok működési szabályait ismerteti.

“Bírakat”. Bírakat és rendőröket állíts a kapuidba. Tehát szerezz érvényt a jognak “hadd hömpölyödjön mind a víz, a jog, s az igazság, mint tartós patak”. Államigazgatási és kormányzati kérdésekről esik ezután szó. Érdekes mondat: “Menj oda, a levita paphoz és bíróhoz, aki lesz abban az időben és kérdezd meg őt, és ő tudodra adja az ítélet szavát”. Aki közted veled él, ismeri körülményeidet, az adott szituációt, ugyanazt a levegőt szívja, mint te, kortársad, ő tud neked igazságos döntést hozni. A király kötelessége, felelőssége is meghatározott. Ne legyen sok lova, ne fordítsa vissza az idő kerekét, ne akarjon visszatérni Egyiptomba, a rabság országába. Ne tartson sok feleséget. Ne legyen nagy vagyona, sok aranya, ezüstje. De maga másolja le a Tant, hogy azt jól ismerje és az legyen nála éjjel-nappal. Igazságos legyen, nehogy szíve felülemelkedjék testvéreire. Egy tanú vallomása alapján nem lehet ítéletet mondani. Maga ügyében nem lehetett valaki tanú, így a diktatúrák fő eszköze a kicsikart “beismerő vallomás” nem érvényesülhetett. Ha holttetemet találtak két város között, akkor a közelebbi város lakói tartsanak bűnbánatot, mert “a lélek nem a legközelebbi rokon tulajdona, hanem az Örökkévalóé, legyen áldott a neve. Tehát aki vért ont, Isten ellen vétkezik. Ha a gyilkos nem ismeretes, a közösség felelős a haláláért, ezért kell a bűnbánat.

Softim (שׁוֹפְטִים) szidrját már Elul hónapjában olvassuk, amikor a reggelenként felhangzó sófár számadásra, hibák kijavítására, megtérésre inti a zsidó embert. Ezt a hangulatot fejezi ki a hetiszakasz első mondata: “Bírakat és törvények végrehajtóit jelölj ki magadnak minden városban, és bíraskodjanak a nép felett igazságossággal”. Különbőféle társadalmi törvényekről szól a hetiszakasz. A háborús törvények nemcsak háborúval kapcsolatosak, hanem tükrözik a társadalom által elfogadott értékeket is. A hagyomány kétféle háborút ismer Izráel életében. Az első a kötelesség alá eső (“milchemet micvá”). Ilyen a honfoglalás, az Ámálék elleni, és minden védelmi háború. A “kötelesség” háború alól nincs felmentés a 20 éven felüli férfiaknak. De a “választott” háborúban “milchemet rösut” négy kategória mentesülhet a hadbavonulás alól: 1. A férfi, aki házat épített, de nem avatta fel; 2. A férfi, ki szőlőt ültetett, de gyümölcsét nem élvezte; 3. A fék, aki asszonyt jegyzett el, de még nem vette el; 4. A férfi, ki félnék és gyenge szívű, térjen otthonába és ne gyengítse a többiekét. “Ki nem avatta fel házat?” Az avatás szó héberül “láchánoch”. Ezzel rokon szó a héberben “löchánéch” = nevelni. Szabad magyarázat szerint az a ház, amelyben hiányzik a nevelés, gyengíti a nemzet erejét, csökkenti a házat védők “morálját”. Ezért az ilyen házból származók felmentetnek a harctól, ahol a lelki erő nem kevésbé fontos, mint a fizikai. A harc alól való felmentéseket a “sotrim”, a törvény végrehajtó hirdették ki. (Ma soter = rendőr) A nagy Tóramagyarázó, Rási, leírja a “sofet” és a “sotér” szerepeit. A bírák a nép nevelői. Önmaguk példamutatásával kell nevelniük a népet. Ezért kellett nekik “igaz embereknek, nem haszonlesőknek, bölcseknek és ismerteknek” lenniük. De vajon elég -e a példamutatás a nevelés sikeréhez? A nép sok jó példát láthatott maga előtt, mint Mózes, majd Sámuel, Nechemja, stb. és mégis sokszor rossz útra tért. A legjobb apának is lehetnek rossz gyermekei, a legjobb tanítónak is nem jó úton járó tanítványai. Ezért mondja hetiszakaszunk “bírakat és törvény végrehajtókat végy magadnak”. Nincs nevelés bizonyos erőszak nélkül, a legjobb példát is kíséri a kényszer. Minél kisebb a kényszer, annál jobb a nevelés, de a “sofét”, a bíró, a nevelő rászorul a “soterre” is. Így volt a régi világban, és így van ez ma is.

Mindenki életében van egy vezérlő elv. van, akinek ez a pénz, másoknak a presztízs, megint másoknak az élvezetek. Képzeld el, hogy olyan helyzetbe kerülünk, amikor mindenről le kell mondani – munkáról, lakásról, autóról, egészségről, családról (Isten ments!). De van egy lehetőségünk, hogy egy dologhoz ragaszkodjunk. Mi lenne az? A jövő megalapozása Ezen a héten lépünk be Elul hónapjába. Sok tekintetben ez a zsidó év legfontosabb időszaka, mivel Elul megelőzi az őszi nagy ünnepeket, a felkészülés döntő időszaka. Az első kérdés, hogy miről is szól Ros Hásáná. Képzeld el, hogy egy tudományos kutató vagy, akit egy emberbarát alapítvány finanszíroz. Minden évben meg kell jelenned az igazgatótanács előtt és be kell számolnod az elmúlt évben elért eredményekről. A következő évre nyújtandó pénzügyi támogatás azon múlik, hogy milyen jól használtad a múlt évi keretet – és hogy mennyire megalapozott a következő évre szóló terv. Természetesen, ha elpazaroltad az előző évi forrásokat és nem készülsz fel a jövőre, akkor elég kicsi az esélye, hogy további pénzeket kapj. Ugyanez történik Ros Hásánakor. Ádám és Éva megteremtése óta (akik ezen a napon lettek teremtve) Ros Hásáná az a nap, amikor minden embert úgymond újrateremtnek. Ott állunk a Teremtő előtt és azt mondjuk: „Így használtam fel a forrásaimat, és ez a tervem a jövőre nézve.” Értékeljük az ajándékot Ez valóban egy komoly dolog. Az életet nem lehet biztosra venni. Az élet egy fentről jövő értékes ajándék. Ez egy kényes dolog, bármelyik pillanatban elvehetik tőlünk. Van egy történet egy szobrásról, akinek egy lóról kellett bronzszobrot készíteni a város főterére. Több hónapos munka után

elkészült egy tökéletesen kidolgozott mű – minden izmot és szörszálát megformált. Egy mestermunka volt. Azonban, mikor a szobrot kihelyezték a város főterére, mindenki elment mellette, észre sem vette. A szobrász nagyon csalódott volt, hogy nem értékeli a munkáját. Végül egy barátja azt mondta: „Szerintem az a probléma, hogy a ló olyan tökéletes, hogy az emberek azt hiszik, hogy igazi. Ha ejtenél valami hibát rajta, akkor az emberek észrevennék, hogy ez egy művészi alkotás.” Chászán Szajfer szerint ez a történet rámutat arra, hogy az életünk tele van áldásokkal. Csak a szemünk dollármilliókat ér. De nem vehetjük az áldásainkat természetesnek. Az ember és az Örökkévaló kapcsolata hasonló a szülő-gyermek kapcsolathoz. Például mi történik, ha egy gyerek kér egy sütit. A szülő szívesen ad. De ha a gyerek ezt nem értékeli (pl. nem akarja megköszönni vagy a földre dobja az ételt), vajon fog-e a szülő adni még egy sütit? Nem! Viszont, ha a gyerek elveszi a sütit, megköszöni, és azt mondja: „milyen friss és finom, köszönöm, hogy adtál”, akkor a szülő szívesen, örömmel ad még egyet, ha a gyerek kér. Magabiztosan állhatunk-e az Örökkévaló elé Ros Hásánakor? Csak ha már önvizsgálatot tartottunk – kik vagyunk és hova tartunk. Ha ezt nem látjuk világosan, hogy várhatjuk el, hogy az Örökkévaló (igazgatótanács) még egy életévet adjon nekünk? Személyes vezérelv Van néhány szokás Elul hónapban, melyek célja, hogy az előttünk álló feladatokra felhívják a figyelmet. Az egyik a 27-es zsoltár mindennapi elmondása. Itt Dávid király azt mondja: „Egyet kértem az Örökkévalótól...., hogy lakhassam az Örökkévaló házában életem minden napjaiban.” Dávid király egy félelmetes felismerést oszt meg velünk: ha mindent elvonnának tőlem, és csak egy dolgot választhatnék, az Te lennél, Örökkévaló. Ez a vezérlő elv. A Teremtővel meglévő kapcsolat minden felülemelkedik, mert Ő mindennek a forrása. Nincsen semmi „ha”, „és” vagy „de”. Ennek felismeréséről szól Elul hónapja. A kapuk őrzése Elul egyik különös szokása, hogy minden reggel megfűjják a sófárt a zsinagógában. A sófár hangja az ébresztő, hogy kiemelkedjünk a spirituális szunyókálásból. A sófár világosságot, éberséget, összpontosítást hoz. A kapcsolat elvesztésének, a hibáknak az oka, hogy nem szánunk időt minden nap mélyebb vágyainkra, lényegünkre. Világos a megoldás. Minden nap töltsünk egy kis időt egyedül, és tegyük fel magunknak a kérdést: jó nyomon vagyok? Olyan célokat követe-e, ami általános változást hoz az életben és a világban? Így kezdődik a hetiszakasz: „Bírákat és felügyelőket rendelj magadnak minden kapuidban!” A kommentárok így magyarázzák az idézetben lévő metaforát: Állíts öröket a saját kapuidhoz – vagyis a tested nyílásaihoz. Óvd a füledet a pletykáktól! Óvd a szádát a hazugságtól! Órizd a szemedet a könnyelműségektől! Elul az ideje annak, hogy őszinte és reális képet alkossunk arról, hogy hol nem feleltünk meg a várakozásoknak a múltban, és min szeretnénk változtatni a jövőben. Legyen ez mindannyiunk számára a fejlődés jelentőségelteljes időszak.

Társadalmunkban a verseny az élet mindennapos része. Az üzleti életben csakúgy, mint a sportban, politikában, tudományokban és művészetekben. A versengés az üzemanyag a motorban, amely előrébb viszi társadalmunkat. Verseny nélkül monopóliumok és kartellek kényének-kedvének kiszolgáltattva kellene élnünk egy olyan társadalomban, amely elnyom minden haladást, hatékonyságot és nem ösztönzi az egyén személyes boldogulását. A Talmud is pozitívan beszél a versengésről, legalábbis pedagógiai és tudományos kontextusban. Azt mondja, hogy a tóratudósok közötti versengés növeli a bölcsességet és a tudást. Viszont mint minden látszólag pozitív tulajdonságnak, a versenyszellemnek is szükséges határokat szabni. Az ellenőrizetlen, gyilkos, ördögi verseny immorális, helytelen, és előbb-utóbb destruktív a társadalom egészére nézve. Softim hetiszakasz bevezeti a hászágát gvul, a tisztességtelen verseny tilalmát. A héber kifejezés szó szerint a szomszéd határának megsértésére utal. Ahogyan egyértelműen helytelen, ha valaki arrébb költözteti a kerítését – ily módon leszakítván egy darabot a szomszédja földjéből –, hasonlóan helytelen, ha valaki tisztességtelen versenytaktikákat alkalmaz, hogy valakinek anyagi kárt okozva profitra tegyen szert. Amilyen naívan és altruistán hangzik ez elsőre, olyan józan gazdasági és társadalmi megfontolások húzódnak a Tóra eme intézkedése mögött. A Tóra egy igazságos, harmonikus és együttérző társadalom megteremtésére törekszik. Ha az emberek rendszeresen, nyíltan és minden szégyenkezés nélkül alkalmaznak tisztességtelen versenysztratégiákat, az megakadályozza egy ilyen társadalom megteremtését. Rabbi Ábrahám ibn Ezrá, a 12. századi nagy filozófus, költő és Bibliakommentátor szavaival: „a tisztességtelen versengés automatikusan vitákhoz, erőszakhoz és akár még gyilkossághoz is vezet”. Ez utóbbi kijelentést a történelem többször is igazolta. A 18. és 19. század kapzsi és kizsákmányoló gazdasági taktikái olyan végletes válaszreakciókat generáltak, mint a szocializmus, kommunizmus és más, államilag kontrollált gazdasági rendszerek. A Tóra mind az utóbbiakat, mind a kontrollálatlan vadkapitalizmust elítéli. A Tóra elítéli a versenytárs termékének vagy szolgáltatásának szidását. A negatív reklám, akár politikáról, üzleti szolgáltatásokról vagy késztermékről van szó, nem megengedett és a láson hárrá (gonosz beszéd) kategóriájába esik. Az ember pontosan bemutathatja a saját termékét vagy szolgáltatását, sőt még kérkedhet is annak kiemelkedő minőségével, de a versenytárs termékét vagy szolgáltatását leszólni tisztességtelen. Úgy gondolom, hogy a hászágát gvul tilalma az élet sok területét befolyásolja. Eme elv követése garantálja a tulajdon, a magánélet szentségét, és megteremti a feltételeket egy igazságos és kulturált piac fenntartásához. Tisztességtelen versengés folyik sok családban és intézményben időért, figyelemért, vagyonért, kedvező lehetőségért – akár még a szeretetért és gondoskodásért is. Sőt, valószínűleg a családon belül, az élet korai szakaszában ültetődnek el a versengés magvai. A bölcs szülő tisztában van a testvérek közötti féltékenységgel, valamint a képességek és eredmények igazságtalan összehasonlításának veszélyeivel. Az egyedi, megismételhetetlen emberi lény az, ami számít, és habár a versengés az élet különböző területein elkerülhetetlen, a versengés ártalmas aspektusait lehet és kell minimalizálni, illetve kontrollálni.

HIREK A VILAGBOL

Izrael földjének eddigi legrégebbi városkapuját fedezték fel. <https://bzsh.hu/2023/08/16/izraellegregebbi-varoskapuja/>

Felújították a Bláthy család síremlékeit a tatai zsidó temetőben. <https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/zsido-vilag/felujitottak-a-blathy-csalad-siremlekeit-a-tatai-zsido-temetoben>

A többek között a Schindler listájában szereplő Ben Kingsley így próbál felszólalni az antiszemitizmus ellen. <https://akibic.hu/2023/08/15/antiszemita-nagymamaja-miatt-jatszic-zsido-temaju-filmekben-az-oscar-dijas-brit-szinesz/>

Az ukrán hatóságok biztonsági kockázatra hívják fel a figyelmet és arra kérik a haszidokat, akik a zsidó újévkor Umánba szoktak látogatni, hogy inkább ne menjenek. <https://www.szombat.org/hirek-lapszemle/ne-menjenek-umanba-a-zarandoklatra-kerik-az-ukran-hatosagok-a-haszidokat>

A Technion és a Weizmann Intézet az első 80-ban, a Héber Egyetem az első 100-ban. <https://izraelinfo.com/2023/08/15/a-technion-es-a-weizmann-intezet-az-első-80-ban-a-heber-egyetem-az-első-100-ban/>

Bidenék izraeli hadsereg miatti növekvő aggodalma közepette Milley Izraelbe látogat. <https://ujkelet.live/2023/08/17/bidenek-izraeli-hadsereg-miatti-novekvo-aggodalma-kozepette-milley-izraelbe-latogat/>

Bradley Cooper nagyobb orrot ragasztott magára, hogy jobban játszhassa el a zsidó származású Leonard Bernsteint és ebből most botrány lett. <https://444.hu/2023/08/17/bradley-cooper-nagyobb-orrot-ragasztott-magara-hogy-jobban-jatszhasa-el-a-zsido-szarmazasu-leonard-bernteint-es-ebbol-most-botran-y-lett>

A "zsidó kvóták" és az "Oppenheimer" című film. <https://huszarvagablog.hu/a-zsido-kvotak-es-az-oppenheimer-cimu-film.html>

Fel akarták szántani a cakóházi izraelita temetőt, most Dávid-csillag őrzi az emlékét. <https://www.kisalfold.hu/helyi-kozelet/2023/08/fel-akartak-szantani-a-cakohazi-izraelita-temetot-most-david-csillag-orzi-az-emleket>

Négyszázhatvan ritka térképpel bővíti állományát az Izraeli Nemzeti Könyvtár. <https://bzsh.hu/2023/08/15/negyszazhatvan-ritka-terkeppel-boviti-allomanyat-az-izraeli-nemzeti-konyvtar/>

A magyarországi orthodoxok új rabbija: Rav Aryeh Mordechay Rabinowitz. <https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/zsido-vilag/a-magyarorszag-i-orthodoxok-uj-rabbija-rav-aryeh-mordechay-rabinowitz>

Új információk derültek ki a magyar diktátor gyerekkoráról és a családjáról. <https://akibic.hu/2023/08/17/nem-roth-mano-volt-rakosi-matyas-eredeti-neve/>

Netanjahu koalíciója úgy tekint a tartalékosok tiltakozására, és a katonai vezetők ezzel kapcsolatos aggályaira, mint amivel példátlan módon a hadsereg zsarolja a kormányt. <https://www.szombat.org/hirek-lapszemle/a-kormany-a-hadsereget-hibaztatja-a-tartalekosok-szolgalatmegtagadasa-miatt>

Izrael történelmének legnagyobb fegyverüzletét kötötte Németországgal. <https://izraelinfo.com/2023/08/17/izrael-tortenelmének-legnagyobb-fegyveruzletet-kototte-nemetorszaggal/>

Netanjahu felavatta a Gus Dan villamosvonalat – tüntetés mellett. <https://ujkelet.live/2023/08/17/esti-rovidek-netanjahu-felavatta-a-gus-dan-villamosvonalat-tuntetes-mellett/>

A zsidó származású Zelenszkij a neonáci Azov és Ajdar egységeknél járt. <https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/20230815-a-zsido-szarmazasu-zelenszkij-a-neonaci-azov-es-ajdar-egysegeknel-jart>

A Moszad volt vezetője szerint Izrael politikája hasonlít a náci Németországra. <https://merce.hu/2023/08/16/a-moszad-volt-vezetoje-szerint-izrael-politikaja-hasonlit-a-naci-nemetorszag-er-a/>

Közelednek az őszi ünnepek, beköszönt Elul hónapja. <https://bzsh.hu/2023/08/14/szbekoszont-elulhonapja/>

Ronald S. Lauder: Vészhelyzetben a zsidó nép. <https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/zsido-vilag/ronald-s-lauder-veszhelyzetben-a-zsido-nep>

Az izraeliek ugyan kis csapatattal érkeznek Budapestre, de éremre így is lehet esély. <https://akibic.hu/2023/08/17/negy-izraeli-atleta-indul-a-budapesti-vilagbajnoksagon/>

Az alábbi interjú a németországi zsidók központi lapja, a Jüdische Allgemeine weboldalán jelent meg 2023. augusztus 1-én. <https://www.szombat.org/politika/tiszteljuk-a-kormanyt>

Amiram Levin: "Netanjahu a történelem szemétdombjára fog kerülni". <https://izraelinfo.com/2023/08/10/amiram-levin-netanjahu-a-tortenelem-szemetdombjara-fog-kerulni/>

Katonai hírszerzés: „Az ellenség felismeri, hogy ez most egy más helyzet” <https://ujkelet.live/2023/08/17/katonai-hirszerzes-az-ellenseg-felismeri-hogy-ez-most-egy-mas-helyzet/>

Első alkalommal rendeznek zsidó gasztronómiai fesztivált Nyíregyházán. <https://nyiregyhaza.info.hu/programok/zsido-gasztronomiai-fesztival/>

A Makkabi Berlin első zsidó futballcsapatként bejutott a Német Kupába. <https://www.szabadeuropa.hu/a-a-makkabi-berlin-első-zsido-futballcsapatkent-bejutott-a-nemet-kupaba/32544080.html>

